

חבל נחלתו

ו. בכלבו [הל' חוה"מ סי' ס'] מסיים: "ירושלמי: אמר ר' אבא בר ממל: אלו היה מי שימנה עמי התרתי שיהיו עושיין מלאכה בחולו של מועד. כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ויגעים בתורה, ועכשו אוכלין ושותין ופוחזין. נראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק ובקלות ראש יותר מעשיית מלאכה וכן האמת, כי מי שעוסק במלאכה עוסק בישוב העולם והיא מצוה גדולה. שכן מצינו בונה בית ונוטע כרם שחוזר מעורכי המלחמה אויבי השם לפי שעוסק בישובו של עולם." ובימינו ובארצנו, ניתן להוסיף על דבריו שיש בכך משום ישוב ארץ ישראל, וע"כ למעשה נראה לענ"ד להתיר.

לודאי שהוספת מים לחלקה אינה נעשית אך ע"מ לראותה מבלבבת וירוקה¹². וע"כ יש בכך ספק דבר האבד שהעיר בכנה"ג [סי' תקל"ז] כבר מתשו' המהרש"ך שיש להקל בכך. מה גם שאף שהגרש"ז אוירבך הגדיר כתיבה ע"ג דיסקט כמלאכת בונה [שש"כ ח"ב פס"ו הע' ר"א] משום שהדיסקט ללא כתיבה עליו אינו שווה כלום, והכתיבה יוצרת את שימוש. הנה לגבי דיסק בתוך מחשב הדבר אינו יכול להאמר, שהרי הוא ודאי שווה למלאכתו בין אם הדיסק כתוב ובין אם לאו. וע"כ תיכנות מסוג כזה הוא ככתיבה שאינה מתקיימת ולא כבניין. ומצינו לגבי כתיבה כמה דברים להקל [כמבואר בשו"ע סי' תקמ"ה].

סימן יד

דין לינה ברגלים

א. זמני הלינה

שאינו מחוייב בשום מעשה מצוה במקדש או בירושלים בכל זאת טעון לינה בירושלים ורק למחרת יצא למקומו. וראב"ע [דברים שם] כתב: "אמר המכחישים כי ילך ביום קודש אל ביתו וארצו, ואנחנו לא נסמוך על דעתנו במצוות כי אם על מעתיקי התורה. והנה מצאנו ביום השמיני שלח את העם והוא יום קדש, וכתוב אחר וביום עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את העם. יש אומרים כי הפירוש

"...תזבח את הפסח ... ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלקיך בו ופנית בבקר והלכת לאהלך" [דברים ט"ז ר', ז]. מתרגם יונתן: "ותתפני בצפרא מיפק חגא ותהך לקרוך". מהו צאת החג לא מתברר מדבריו. אפשר לומר – ט"ז בניסן, ואפשר לומר כ"ב בניסן. ברש"י [דברים שם] כתב: "לבוקרו של שני מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יו"ט". ועולה מדבריו שליל ט"ז אע"פ

12. וניתן להוסיף לדבריו את דברי הנמוקי יוסף [א' ע"א ד"ה משקין] לגבי השקאה בשביעית: "דאע"ג דכל עבודת הקרקע נאסרת בשביעית... כל אלו מלאכות חשובות הן דסגי להו בפעם אחת בשנה דומיא דזריעה וזמירה, אבל השקאה דצריכה תדיר לא מקרי עבודה חשובה ולפיכך שריא" [וכ"כ במאירי]. ואמנם נראה מדבריו שכתב זאת דוקא לגבי שביעית, אולם הרב הגאון ר' יוסף אוטלינג [מסדר חידושי הדינים בני"י ובמרדכי] כתב [סי' א'] טעם זה על המועד.

חבל נחלתו

על פי זה שלושה פירושים עקרוניים ל"לינה" (ברגלים: א) לילה ראשון. [רש"י פסחים, פי' ב' ראב"ע]. (ב) לילה שני. [רש"י עה"ת]. (ג) כל שבעת ימי הפסח. [ר"ח, וראב"ע] ובראשונים: הסיקו כן הרשב"א [ר"ה ה' ע"א¹], תוס' הרא"ש² [ר"ה ה' ע"א, סוכה מ"ז ע"ב] ותוס' אף הם מעלים אפשרות זו.

ב. לינה כחיוב בשאר מצות

אף שבמפורש מצאנו דין לינה אך בפסח, (או בקרבן פסח) הוקשו בגמ' הרגלים זה לזה לגבי חיוב לינה: "אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות לאקושיה לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה. והתם מנלן דכתיב: ופנית בבקר והלכת לאהליך" [ר"ה ה' ע"א]. ובמסכת

לאהליהם כאשר הוא וביום החזול לארצם. והלכת לאהליך — סביב לירושלים ומשם ילך אל ארצו בחזול". תשובתו למכחישים היא פירוש רבנו חננאל בר"ה [ה' ע"א] שכתב: "אין לך רשות לצאת ללכת לאהליך ליל כ"ב בניסן אלא בבקר, שנאמר: ופנית בבקר והלכת לאהליך..." ועם פירוש זה נראה שמתמודדים בעלי התוס' בר"ה [ב' ע"א ד"ה "מה" [בסוכה מ"ז ע"א ד"ה "לינה" ובחגיגה י"ז ע"א ד"ה "דרכיב" ובפסחים [צ"ה ע"ב ד"ה "טעון"]. פירושו השני בשם י"א הוא פירוש רש"י בפסחים [צ"ה ע"ב ד"ה "טעון לינה" [לילה הראשון ילין בירושלים מיכן ואילך רשאי לדור חוץ לחומה בתוך התחום והיינו לאהליך לאהל שחוץ לחומה ולא לביתו ממש דהא יו"ט הוא, ועוד דקא בעי לאתויי עולת ראייה".

1. רשב"א: "הא דאמרין לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה, איכא למידק היקשא למה לי תיפוק לי משום ופנית בבקר דהא בפ' לולב וערבה אמרי' דאפי' שמיני עצרת וביכורים וכל שאר קרבנות מתרבו מדכתיב ופנית בבקר. ותרצו בתוספות דאי מופנית בבקר הו"א דאינו טעון אלא לילה אחד לבד כבשאר קרבנות ואתא היקשא לחייבו בלינת כל החג דומיא דחג המצות דמשמע שטעון לינה כל שבעה דכולי חג כבקר אחד הוא, והכין משמע בזבחים פרק דם חטאת דתנן התם ר' טרפון אומר אם בשל בו מתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל ואמרין בגמ' מ"ט דר' טרפון א"ר יצחק דאמר קרא ופנית בבקר והלכת הכתוב עשאן כלן בקר אחד. ואע"ג דפרכינן עליה וכי אין פיגול ברגל ואין נותר ברגל מ"מ לענין לינה עשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שלאחר כל הרגל ישוב לביתו. והכין נמי משמע לכאורה בפרק לולב וערבה דתניא התם כשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני עצרת ואמר' מאי ברכה זמן. ופריך זמן כל שבעה מי איכא ומדלא פריך הכי גבי לינה אלמא משמע לכאורה דפשיטא דכל שבעה טעונין לינה, ורש"י ז"ל פי' לינה לילה אחד".

2. רא"ש: "ובפ' דם חטאת משמע קצת שטעון לינה כל ז' ימי הפסח דכולם חשובין כלילה אחת גבי הא דתנן ר' טרפון אומר אם בישל בו מתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל ואמרין בגמרא מאי טעמא דר' טרפון ופנית בבקר והלכת לאהליך הכתוב עשאן כולן כאלו בקר אחד, ואע"ג דלא קיימא מסקנא הכי דפריך עלה וכי אין פיגול ברגל, אין נותר ברגל, מ"מ [לענין] לינה יתכן דעשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שאחר הרגל ישוב לביתו, והשתא ניחא דהקישא אתא אשמועינן דאסור לצאת כל ימות החג כמו בחג המצות וניחא נמי הא דמשמע בפרק לולב וערבה דז' ימי החג טעונין לינה".

חבל נחלתו

טעון לינה יצא פסח קטן שאינו טעון אלא יום אחד. וחכמים אומרים: הרי הוא כעצים ולבונה שטעונים לינה".

עולה מהספרי שלפי חכמים כל קרבנות שאדם מביא מחוייב לינה לילה שלאחרי הקרבנות בירושלים. ר' יהודה בפשט דבריו חולק אך על פסח קטן ולא על שאר קרבנות, וכ"מ מתוספות [שהובאו לעיל].

ג. סיבת הלינה

הרמב"ן [סוכה מ"ז ע"א ד"ה "ולדידי"] **כותב:** "וענין הלינה פירשו רבותינו הצרפתים ז"ל לומר שאם שחט חגיגתו בשביעי ובא שמיני ונתראה פנים בעזרה ואכלה שהרי נאכלת היא לשני ימים, צריך הוא לינה משום חובת הרגל דשמיני, אבל בא בשמיני והביא קרבנו פשיטא דצריך לינה ואפילו לא היה לשמיני דין רגל, דכל המביא קרבן טעון לינה, דתניא בספרי ופנית בבקר מלמד שטעון לינה, אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאתה פונה מן הבקר ואילך. רבי יהודה אומר יכול יהא פסח קטן כו' שאינו טעון אלא יום אחד, וחכ"א הרי הם כעצים ולבונה שטעונים לינה. ועוד הביאו מן הירושלמי שאמרו במסכת ביכורים דתנן בביכורים וטעונים לינה אמר ר' יוחנן הדא דתימא כשאיין עמהן קרבן, אבל יש עמהם קרבן בלא כך טעונים לינה מחמת הקרבן, אלו דבריהם ז"ל."

ולדידי קשיא לי שהרי זה שלא בא לעזרה עד שמיני צריך הוא להביא עמו עולת ראיה בשמיני ותיפוק ליה משום עולת ראיה, ואי אפשר ששלח נמי עולתו בשביעי קודם שנתראה פנים בעזרה שאין חובתה אלא בשעת ראיה דכתיב ולא יראו פני ריקם, ומפורש אמרו בירושלמי במסכת חגיגה שאינו

סוכה [מ"ז ע"א] **לגבי שמיני עצרת:** "אמר להן ר' יהודה להכמים שמיני רגל בפני עצמו הוא שכשם ששבעת ימי החג טעונים קרבן ושיר וברכה ולינה אף שמיני טעון קרבן ושיר וברכה ולינה". **וכ"כ בתוספתא סוכה** [פ"ד, ה"ן] "יום טוב האחרון של חג: פיס לעצמו, זמן לעצמו, רגל לעצמו, קרבן לעצמו, שיר לעצמו ברכה לעצמו... יכול לא יהיו טעונים לינה ת"ל ביום עשרים ושלשה לחדש השביעי [ד"ה, ב', ז'] שלח את העם וילכו לאהליהם הא כיצד: נפטר מבעוד יום, והשכימו, והלכו להם".

ואף לביכורים מצאנו לינה שכתוב [ביכורים פ"ב מ"ד]: "ויש בביכורים מה שאין כן בתרומה ובמעשר... וטעונים קרבן ושיר ותנופה ולינה". **ומסביר הרמב"ם:** "ענינו שחייב ללון בירושלים ואחרי כן ישוב לעירו ממחרת יום בואו והוא אומר בקרבן פסח: ופנית בבקר והלכת לאהליך ואמרו חכמים [ספרי פ' ראה] כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא בבקר" [פיה"מ].

וכמו כן בתוספתא ביכורים [פ"ב ה'] **כתוב:** "זמן עצי כהנים והעם תשעה וטעונים לינה, לא היו מתעסקין בהן כדרך שמתעסקים בביכורים כל הדרך כולה". **ופשט הדברים שכל ההלכה הזו עוסקת בעצי כהנים כמבואר בספרי** [להלן].

ואמנם את דין הלינה מצאנו לגבי כל הקרבנות בספרי לדברים [פ' ראה קל"ד] **כתוב:** "...ופנית בבקר והלכת לאהליך. מלמד שטעונים לינה אין לי אלא אלו בלבד מנין לרבות עופות ומנחות, יין ולבונה ועצים ת"ל: ופנית בבקר. כל פינות שאתה פונה מן בקר ואילך. ר' יהודה אומר: יכול יהיה פסח קטן טעון לינה ת"ל: ופנית בבקר והלכת לאהליך ששת ימים תאכל מצות. את שטעון ששה

חבל נחלתו

משלח חגיגתו ביד אחר ולמדו מן הטמא דפטור מן הראיה.

אלא כך אני אומר: דלר' יהודה דממעט פסח קטן לית ליה 'כל פינות' ואין שום קרבן טעון לינה אלא של רגלים בלבד. וכל שכן עצים ולבונה ולית ליה הא דתנן ביכורים טעונים לינה דאינהו נמי מכל פינות שאתה פונה נפקי, והכי איתא בירושלמי. הלכך לינה דשמיני לר' יהודה משום רגל בפני עצמו הוא וטעון שבעה קרינן ביה. כיון דהוא תשלומין ככולי חג ואלו לא היה רגל אינו צריך לינה משום קרבן כלל, והיינו דקתני בריתא פז"ר קש"ב ולא קתני לינה דהויא דרבנן דאית להו לינה לכל מביא קרבן. לינה לדידהו דלאו חובת רגל ולא מתניא לינה לגבי הנך".

מתבאר מהרמב"ן שסובר שמחלוקת עקרונית יוצאת מהכתוב לגבי "לינה". לחכמים החיוב נובע מהקרבן. וכל המתנדב ומביא טעון לינה לקרבנו. אבל לר' יהודה החיוב הוא חיוב הרגל. ואף שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו טעון לינה.

הריטב"א בשיטת חכמים הכניס את שתי דעות המחלוקת של הרמב"ן. וכן סכם בסוף דבריו: "ובודאי שהדברים נראין שהרגלים אפילו בלא קרבן טעון לינה לכבוד יו"ט, דאילו בקרבן לא הוו צריכי ריבויא. אלא ודאי שאף בלא קרבן ריבהו הכתוב ללינה כל שבעת ימי הפסח ולכל החג ולביכורים וכן שמיני טעון לינה מפני כבוד יו"ט". ומתבאר, שלחכמים, אליבא דהריטב"א, ישנם שני סוגי חיובים של לינה, האחד מחמת הרגל, והשני מחמת הבאת קרבנות.

ומתוספות, ג"כ משמע כריטב"א שהקשו משום הקרבת שלמי שמחה יתחייב בלינה בשמיני עצרת, ותרצו: "וי"ל דמשכחת דלא מיתיה קרבן ביום שבא לירושלים כגון דשלח

שלמיו מאתמול דנאכלים לשני ימים... [סוכה מ"ז ע"א "לינה"]. (ומשמע שלא הקשו מעולת ראייה ששם אינו יכול לשלוח ולבא אחרי כן. כפי שהוכיח הרמב"ן מהירושלמי). ואע"פ שהרחיקו דין לינה מהבאת הקרבן לא נתקו אותם לגמרי.

ובתוספות לחגיגה [י"ז ע"ב "דכתיב"] הביאו שיטת ר' אלחנן: "והר"ר אלחנן תירץ דב' עניני לינה הם אחת משום יו"ט והשנית משום קרבן שטעון לינה והתם אף בחוש"מ...". ונראה מדבריו שסובר שני דיני לינה האחד לקרבנות – לילה אחד. והשני לרגלים – כל הרגל. וקרובים דבריו לשיטת הריטב"א מחד, ולשיטת רבינו חננאל שכל ימי החג טעונים לינה.

וכן הרשב"א והרא"ש חלקו בין לינת הרגלים שהיא כל החג (שבעה בפסח שמונה בסוכות). לחיוב לינה של הבאת קרבנות בהם לומדים מהספרי בפר' ראה שחייבים לינה לילה אחד.

רש"י לא הזכיר לינה כחיוב יו"ט אלא כחיוב הבאת קרבן. ויותר מזה לא נמצא בדבריו שיתחייב ללון ביום שלא הביא קרבן. אלא אם לא הביא ביום ראשון יביא בשאר ימים ויתחייב בלינה. אלו דבריו: "...ומי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד מן הימים צריך ללון לילה שלאחריו". [סוכה מ"ז ע"א ד"ה "ולינה", ואבודרהם בשם רמב"ן].

אפשר להוסיף לכאן את שיטת ר"ת [הובאה בתוס' סוכה מ"ח ע"א ד"ה "רגל" וברמב"ן וריטב"א] ששמיני (עצרת) רגל בפני עצמו לענין שטעון לינה. והרי בשמ"ע אין קרבנות יחיד. וא"כ לינתו אינה מחמת קרבן אלא מחמת הרגל. וכן לרבינו חננאל שטעון לינה כל שבעת ימי החג החיוב אינו מחמת

חבל נחלתו

וכן בספרי [במדבר קנ"א]: "ביום השמיני עצרת תהיה לכם, עצרו הכתוב מלצאת הרי שהביא קדשיו מבית פגי לירושלים שומע אני יאכלם בירושלים וילך וילך בבית פאגי ת"ל ביום השמיני עצרת תהיה לכם עצרו הכתוב מלצאת"...

פרש רש"י [בכא מציעא דף צ' ע"א] "בית פאגי — היקף חיצון של ירושלים שהוסיפו עליו קרוי בית פאגי, ונראה לי שהוא לשון כבישתה של עיר, שונגל"א בלעז (רסן של בהמה). כדאמרינן פרק קמא נ"ט ע"א: 'זה קנה חומר ובית פגיה'". ומשמע מהתוספתא, **הספרי ומרש"י** שבית פאגי אינו חלק מירושלים.

אולם תוס' [סנהדרין י"ד ע"ב] כתבו: "אבל בית פגי אע"ג דדינו כירושלים כדאמר בהשוכר את הפועלים [ב"מ דף צ' ע"א] והא בעי חומה כגון דדשו לפנין מחומת בית פגי ובפרק התודה [מנחות דף ע"ח ע"ב] אמרינן השוחט את התודה ולחמה חוץ לבית פגי לא קדש את הלחם ולא דווקא אבית פגי אלא אפי' בירושלים אין שם מקומו".... ומשמע מדבריו שבית פאגי הוא ממש בתוך ירושלים.

מישב זאת המהרי"ט [אה"ע סימן י"ב ד"ה ומיהו איכא]: "ועוד דבית פאגי בתוך ירושה של ירושלים היה כדאמרי' בפ' ב' דשבועות שתי ביצעין היו בהר המשחה התחתונה נתקדשה בכל אלו, פי' במלך ונביא וכו' וחברים אוכלי' שם קדשי' קלי' ומ"ש, העליונה לא נתקדשה בכל אלו ועמי הארץ היו טועים ומחשיבים בקדושה ואוכלי' שם ק"ק ומ"ש. **וחומות בית פאגי היינו חומה של הבצעה הראשונה שהיא התחתונה שהי' עשוי' לחיזוק חומת ירושלים כדפרש"י** וחוץ לחומת בית פאגי היינו בבצעה השניה. ועדיין יש חומה

הקרבנות אלא מחמת החג. ובמפורש כתב כן המאירי להסביר שיטת רבינו חננאל [סוכה מ"ז ע"ב ד"ה "זה"] (אם כי הוא עצמו נוטה לשיטת רש"י): "...ומקצת רבותי פירשו מטעם זה טעון לינה אף בלא הבאת קרבן ששאר ימים טובים חייב הוא בקרבן, ולא הוצרכנו ללמוד בהן שטעונים לינה שהרי כל המביא קרבן טעון לינה... אבל שמ"ע אין בו חיוב קרבן לא בעולת ראייה ולא בשלמי חגיגה שכבר הביאם... ואמר שאף בלא הבאת קרבן טעון לינה ושאר ימים מיהא אין טעונים לינה אלא ע"י קרבן..."

שיטת הרמב"ם לגבי חיוב לינה צריכה עיון. את כל חיוב לינה הביא לגבי ביכורים בלבד, ולגבי קרבן עצים [סוף פ"ו מכלי מקדש]. ובהלכות חגיגה לא הביא דין לינה לגבי רגלים. והרי מאותו מקור — ספרי שהביא בפירוש על ביכורים ופוסק כמותו, נלמדו כל דיני לינה ומדוע לא הזכירו. והסמ"ג שהולך עפ"י רוב בעקבות הרמב"ם הזכיר חיוב לינה ברגלים. [בעשין רכ"ז-רכ"ט]. העולה לסיכום שיטות הראשונים בסיבות חיוב לינה שלמספר רב של ראשונים החיוב הוא משום הרגל ולא תלוי בקרבנות. לחלקם הוא לילה אחד, ולחלקם כל החג. וכנגדם סיעה הסוברת שהחיוב משום קרבנות היחידים המובאים ברגל.

ד. ירושלים לדין לינה

צריך להגדיר עד היכן היא ירושלים שהלן בה קיים חובת לינה.

בתוספתא [פסחים פ"ח ה"ח] שנינו: "הפסח הראשון טעון לינה והשני טעון לינה. ר' יהודה אומר אין השני טעון לינה אלא כיצד הוא עושה נכנס ושוחט את פסחו בעזרה ויוצא ומספיד את אביו בבית פגי".

חבל נחלתו

אחרת במעלה ההר שהדירים שם בין החומות הם יושבים"...

עולה שביט פאגי הוא החומה התחתונה שאמנם היתה תוספת על ירושלים אולם המקום נתקדש בדרך ההוספה המצווה של ירושלים [בכל אלו...]. אולם בין החומה הראשונה והשנייה לא נתקדש בכל אלו ורק עמי הארצות טעו שהמקום קדוש בקדושת ירושלים.

ועדיין צ"ע שאם בית פאגי הוא ירושלים מדוע השווהה שם אינו מקיים מצות לינה, כעולה מהתוספת? ואולי אפשר לומר שכל התוספת המקודשת בשלמות ושאינה מקודשת בשלמות קרוי בית פאגי. ומה שכתבו שעובר בלינה היינו בשאינה מקודשת. ועדיין צ"ע.

ה. לינה במובן השתהות

ונראה שהביטוי לינה אינו מחייב שינה בפועל אלא די בשהיה בעלמא. אולם הוא מחייב שהיה עד עלות השחר של אותו יום. כדברי הרדב"ז [ח"א סימן שי"א]: "דע כי כל לינה האמורה בתורה אינה אלא כל הלילה דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר וקרא איירי בשכיר יום דגובה כל הלילה עד הבקר ואם פרע בחצי הלילה או בשני שלישי הלילה אינו עובר עד הבקר וקרא דביומו תתן שכרו איירי בשכיר לילה שגובה כל היום ואין עובר עד שיבוא השמש. וכתיב נמי ולא ילין חלב חגי עד בקר משמע דלא הוי לינה עד שיעלה עמוד השחר. והכי איתא בזבחים פ"ב לגבי מי כיוור שנפסלין בלינה ואמרינן התם דלא נפטלו עד עמוד השחר ואם היה צריך לקדש ידיו ורגליו בלילה היה מקדש ממנו ואח"כ משקעו בבור ומעלהו לצורך קדוש תמיד של שחר. ותניא בפרק

המקבל ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שהוא עד בקר ומה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי? אמר רב עובר משום בל תשהה. הרי לך בהדיא דסתם לינה הוי עד הבקר וכן כתבו בהדיא המפרשים שאין לינה קרויה אלא עד הבקר דכתיב לא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא". וכן הביאו בשו"ת גינת ורדים [כלל ה' סי' ב'].

(ונראה [מסכרא וללא הוכחה] שאין יציאה במשך היום מעכבת בלינה, ואם הלילה לפחות בסופו עבר עליו בירושלים קיים דין לינה).

ו. חיוב הלינה בימינו

עפ"י זה צריך לברר מדוע לא יהא מוטל עלינו חיוב לינה ברגל בירושלים בימינו לפחות לאותן שיטות שלא תלו זאת בקרבן. אפשר לתרץ עפ"י הרמב"ן שסבירא ליה כחכמים והחיוב הוא מחמת קרבן ולא מחמת הרגל, וכיון שבטלו בעוונותינו הקרבנות בטל מעמנו חיוב לינה. אמנם אם נפסוק כר' יהודה – לרמב"ן, וכריטב"א ור"ת עדין יקשה איך פקע מעמנו חיוב זה. שאף אם לינה דקרבנות בטלה לינה דרגלים לא בטלה. והיה על כולנו להיות לילה ברגל בירושלים (למעייטים).

ונראה לומר שאף לפי הראשונים שמונים את הלינה כחיוב הרגל, החיוב הוא מחמת המקדש. דהיינו אי"צ להיות במקדש בכל הרגל, אבל הלינה היא כעין חתימה לעליה לרגל בקרבנות עולת ראיה ושלמי שמחה וחגיגה, ועל כן אינה עומדת בפני עצמה כחיוב פרטי נוסף – לשהיה ברגל או חלקו בירושלים, אלא כהשלמה לכל העליה לירושלים מחמת החובות

חבל נחלתו

והפוסקים חיוב לינה גם בזמן שאין בית מקדש. ונזכה ב"ב לראות מקדש בבניינו ותמידים כסדרם ומוספים כהלכתם ונעלה ונראה ונשתחוה ונלון בירושלים בב"א.

האחרים, מתווספת הלינה. וכש"כ לפי התולים לינה בקרבנות בלבד, שהלינה היא השלמת העליה לרגל בקרבנותיו בירושלים. אבל אין הלינה עומדת כחיוב בפני עצמו. ואין לינה בירושלים ללא בימ"ק. ועל כן לא הביאו הראשונים

סימן טו

צום בעשירי באב ביום ראשון

שרבי התכוון לבטל תשעה באב, הלא חכמים אמרו על כל שאינו מתאבל בירושלים שאינו רואה בנחמתה, ועוד שאין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ומתוך:

1. רבי לא רצה לבטל את תשעה באב כליל, אלא רצה להקל בו כבשאר צומות. (י"ז בתמוז, י' בטבת וכו').

2. רבי רצה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי אליבא דר' יוחנן בתענית.

הריטב"א חולק על תוס' בתירוץ השני, וסובר את התירוף הראשון בלבד.

ד. בר"ה [י"ח ע"ב] "אמר רב פפא (ל"א רבא) ה"ק:

בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה.

יש גזרת המלכות צום.

אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתעניין רצו אין מתעניין.

אי הכי תשנה באב נמי אמר ר"פ שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות.

ושני התירוצים חולקים האם גם תשעה באב שייך באותם תנאים של רצו או לאו.

לפי התירוף השני לא יכל רבי להקל מחומרותיו של תשעה באב, וא"כ מקשה הריטב"א, גם לא היה יכול לדחותו מתשיעי

דחיית הצום מתשיעי לעשירי יוצר בעיות מיוחדות באותו יום. ונעמוד עליהן להלן:

א. בתענית [כ"ט ע"א]: "והיינו דאמר ר' יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף, ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא".

כלומר יש דעת יחיד שהתענית צריכה להיות דוקא בעשירי ולא בתשיעי. וברמב"ן [תורת האדם] מביא מירושלמי [תענית ד' ו'] "ריב"ל הוה ציים תשיעי ועשירי ר' לוי ציים תשיעי ועשירי". ועי' טור [או"ח סי' תקנ"ח].

ב. לעומת זאת במגילה [ה' ע"ב] דברים אשר לכאורה סותרים: "אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא: רבי נטע נטיעה בפורים ורחץ בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז ובקש לעקור תשעה באב ולא הודו לו. (רש"י: מתשעה באב) אמר לפניו ר' אבא בר זבדא: רבי לא כך היה מעשה אלא תשעה באב שחל להיות בשבת הוה ודחינוהו לאחר השבת, ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה, ולא הודו חכמים קרי עליה טובים השנים מן האחד".

היינו בהו"א חשב ר"א שרבי התכוון לבטל בכלל את תשעה באב, ולמסקנה התכוון לבטל את הצום כשנדחה לעשירי, ולא הודו לו חכמים.

ג. תוס' במגילה שאלו מה ההו"א של ר"א